

Michael Abdelnpe, Miika Rokka ja Karri Salo

Nuorten kokemuksia hyvinvoinnista

Hyvinvointikokemusten yhteys elämänhallintaan

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

10.4.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Michael Abdelnpe, Miika Rokka ja Karri Salo Nuorten kokemuksia hyvinvoinnista - Hyvinvointikokemusten yhteys elämänhallintaan 29 sivua + 3 liitettä 10.4.2017
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaaja(t)	Osaamisaluepäällikkö, Riikka Harju Lehtori, Taina Konttinen
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan. Näiden tulosten pohjalta pyrimme tekemään johtopäätöksiä heidän elämänhallinnastaan. Opinnäytetyömme työelämäkumppanina toimi Helsingin kaupungin työllistymisen tuen yksikkö Uusix-verstaat.</p> <p>Opinnäytetyömme teoriapohjana käytimme Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa ja Raimo Raitasalon elämänhallintamallia. Työmme toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevia nuoria. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun teemahaastattelua hyödyntäen. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua.</p> <p>Nuorten syrjäytyminen on ajankohtainen yhteiskunnallinen ongelma. Vuoden 2014 nuorisobarometrin tulosten mukaan 80 % nuorista pitää työpaikan puuttumista joko paljon tai melko paljon syrjäyttävänä tekijänä. Nuorten syrjäytyminen huomioitiin hallituksen ohjelmassa vuonna 2011. Seurauksena hallitus kohdisti toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ongelmaa kohtaaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, esimerkiksi Uusix-verstaisiin. Uusix-verstaat järjestävät työpajoja, joiden tarkoitus on asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn parantaminen, ylläpitäminen ja arvioiminen.</p> <p>Haastatteluista selvisi että työpajatoimintaan osallistuminen on tukenut nuoria kaikilla hyvinvoinnin ja elämänhallinnan eri osa-alueissa. Nuoret kertovat kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen lisänneen heidän taloudellisia resurssejaan. Aineellisen hyvinvoinnin lisäksi nuoret kertovat saaneensa työpajalla sosiaalista tukea sekä muilta työpajan työntekijöiltä että työpajaohjaajilta. Haastateltavat suhtautuivat työpajatoimintaan positiivisesti sen tarjotessa heille mielekkäitä työtehtäviä.</p>	
Avainsanat	Kuntouttava työtoiminta, syrjäytyminen, hyvinvointi, elämänhallinta

Author(s) Title	Michael Abdelnpe, Miika Rokka ja Karri Salo The experiences of wellbeing and their connection to life management in young people.
Number of Pages Date	29 pages + 3 appendices 10.4.2017
Degree	Bachelor of social services
Degree Programme	Social services
Specialisation option	Social services
Instructor(s)	Riikka Harju, Head of department Taina Konttinen, Senior Lecturer
<p>The aim of our thesis was to investigate the experiences of young people, aged 18-29, in rehabilitating work on their own wellbeing. Based on our results we will attempt to make conclusions about their life management. The working life partner for our study was the Uusix-workshops, a rehabilitation unit operated by the city of Helsinki.</p> <p>The theoretical basis for our thesis is Erik Allardt's theory on wellbeing and Raimo Raitasalo's model on life management. Our thesis was conducted as a qualitative study, for which the research material was provided by young people that worked in the rehabilitation unit, and was collected using semi-structured theme interviews. The research material was then analysed using thematisation.</p> <p>Social exclusion of young people is a current societal problem. The omission of work was seen by 80% of young people as a reason for social exclusion (Youth barometer, 2014). The government noted the social exclusion of young people in their program in 2011 and following this inclusion a series of measures were put in place to aid societal structures that confronted the problem of exclusion in young people. For example, the Uusix-workshops, who arrange workshops to improve, uphold and assess the work and performance capabilities of their clients.</p> <p>Through the interviews we learned that participating in the workshops has supported the participants in all areas of their wellbeing and life management. The participants reported that participating in the rehabilitating workshop has increased their financial means. Apart from the material wellbeing, the participants also mentioned that the workshops provided social support from both colleagues and counsellors. Overall the participants gave the workshops positive feedback, as it supplied them with pleasant tasks.</p>	
Keywords	Rehabilitating work, social exclusion, wellbeing, life management

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Syrjäytyminen	3
2.1	Syrjäytymisen käsite	3
2.2	Syrjäytymisen syitä ja seurauksia	4
3	Kuntouttava työtoiminta	5
3.1	Kuntouttava työtoiminta	5
3.2	Kuntouttavan työtoiminnan prosessi	6
3.2.1	Työpajatoiminta	6
3.2.2	Uusix-verstaat	7
4	Teoreettiset lähestymistavat	8
4.1	Elämänhallinta	8
4.1.1	Sosiologia ja elämänhallinta	8
4.1.2	Psykologia ja elämänhallinta	9
4.1.3	Elämänhallinta sosiaalipolitiikassa	10
4.2	Erik Allardtin hyvinvointiteoria	12
4.3	Elämänhallinnan suhde hyvinvointiin	13
5	Tutkimuskysymys	13
6	Tutkimuksen menetelmälliset ratkaisut	14
6.1	Kvalitatiivinen tutkimus	14
6.2	Aineistonkeruu	14
6.3	Aineiston analysointi	15
6.4	Eettisyys	17
7	Tulokset	18
7.1	Having	18
7.1.1	Tulonlähde	18
7.1.2	Asumisolot	19
7.1.3	Koulutus	19
7.1.4	Terveys	20
7.2	Loving	20

7.2.1	Perhesuhteet	20
7.2.2	Ystävyyssuhteet	21
7.2.3	Työyhteisö	21
7.3	Being	22
8	Johtopäätökset	23
9	Arviointi	25
10	Pohdinta	26
	Lähteet	30
	Liitteet	
	Liite 1. Haastatteluteemat	
	Liite 2. Mainos Uusix-verstaille	
	Liite 3. Tiedote työnjohtajille	

1 Johdanto

Nuorten syrjäytyminen on ajankohtainen yhteiskunnallinen ongelma. Nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä on tutkittu nuorisobarometrissä vuodesta 1998 lähtien. Vuoden 2014 nuorisobarometrin tulosten mukaan nuorten mielestä suurin syy syrjäytymiseen on ystävien puute, mutta 80 % nuorista pitää myös työpaikan puuttumista joko paljon tai melko paljon syrjäyttävänä tekijänä. (Nuorisobarometri 2014, 49.)

Nuorten syrjäytyminen huomioitiin hallituksen ohjelmassa vuonna 2011 ja sen tutkimista varten perustettu työryhmä kartoitti nuorten syrjäytymisen ongelmaa ja sitä kohtaavia yhteiskunnallisia rakenteita. Työryhmän raportissa ehdotettiin hallituksen käynnistävän nuorille suunnatun yhteiskuntatakuu-toimenpideohjelman. Nuorten yhteiskuntatakuun tavoite oli tarjota jokaiselle alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden sisällä työttömäksi työnhakijaksi joutumisesta. Nuorten yhteiskuntatakuun tulisi varmistaa myös jokaiselle peruskoulusta valmistuneelle paikan lukioon, ammatilliseen oppilaitokseen, oppisopimukseen, työpajaan tai kuntoutukseen. Nuorten yhteiskuntatakuu tunnettaisiin jatkossa nuorisotakuuna ja se virallisesti käynnistettiin vuonna 2013. (TEM raportteja 8/2012.)

Opinnäytetyömme tavoitteena on ymmärryksen lisääminen kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan kokemuksista. Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Haastattelututkimuksen avulla toivomme saavamme riittävän kokonaiskuvan työpajajaksolla olevien nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan kokemuksesta, ja löytämään niihin vaikuttavia tekijöitä. Nuorella tarkoitamme 18–28-vuotiaita. Opinnäytetyömme työelämäkumppanina toimii Helsingin kaupungin työllistymisen tuen yksikkö Uusix-verstaat.

Opinnäytetyömme tuottaa Uusix-verstaille tietoa työpajoilla olevien asiakkaiden hyvinvoinnin ja elämänhallinnan kokemuksista. Teoriapohja opinnäytetyössä perustuu Erik Allardtin hyvinvointiteoriaan ja Raimo Raitasalon elämänhallinnan malliin. Allardtin hyvinvointiteorian kautta pyrimme tulkitsemaan työpajanuorten elämänhallintaa Raimo Raitasalon laatiman elämänhallintamallin mukaisesti.

Tutkimustulosten perusteella laadimme Uusix-verstaille koosteen, joka antaa tietoa siitä missä toiminta on onnistunut tai epäonnistunut perustuen asiakkaiden kokemuksiin. Lisäksi teemme opinnäytetyömme tulosten perusteella muutamia ehdotuksia siitä, miten Uusix-verstaiden toimintaa voitaisiin kehittää.

Opinnäytetyömme tuottaa myös ajankohtaista tietoa työpajalla työskentelevien nuorten hyvinvoinnin kokemuksista ja niiden kokemusten merkityksestä heidän elämänhallintaan. Siitä huolimatta, että yhteistyökumppanimme on Helsingissä toimiva Uusix-verstaat, ovat tutkimuksemme tulokset ja johtopäätökset hyödynnettävissä muissa kuntouttavaa työtoimintaa tarjoavissa palveluissa.

Opinnäytetyössämme alussa taustoitamme yhteiskunnallisen ongelmakohtan, syrjäytymisen, jota varten kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään. Pohjustuksessa käymme läpi syrjäytymisen syitä ja seurauksia. Tämän jälkeen esittelemme työelämäkumppanimme toimintaympäristön, ja laillisen perustan jolta se toimii. Toimintaympäristön esittelyn jälkeen käymme läpi opinnäytetyömme teoriapohjaa, sekä esittelemme tutkimusaineiston keräämisessä ja sen analysoinnissa hyödyntämämme menetelmälliset ratkaisut. Tutkimusmenetelmien esittelyn jälkeen etenemme opinnäytetyömme tuloksiin ja johtopäätöksiin. Pohdinnassa kerromme tarkemmin opinnäytetyöprosessista ja mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 Syrjäytyminen

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme taustan ja tarpeen. Kerromme syrjäytymisestä yleisenä käsitteenä ja käsittelemme nuorten syrjäytymisen erityispiirteitä. Käymme läpi syrjäytymisen syitä ja seurauksia sekä esittelemme syrjäytymisen ongelmia kohtaavat rakenteet.

2.1 Syrjäytymisen käsite

Syrjäytymisen pohjoismaiset juuret alkavat 1970-luvun Ruotsista, jossa puhuttiin termillä *utslagning*. Sanalla viitattiin tähän aikaan työttömyyteen tai työkyvyttömyyteen. Vuosien saatossa syrjäytymisen käsite rantautui Suomeen ja on saanut osakseen laajemman ymmärryksen. Viime vuosina esimerkiksi Euroopan Unioni (EU) on kaivannut tilastoja syrjäytymisestä (*social exclusion*), jota on alkanut keräämään kartoittamalla tietoa EU:n kansalaisista. EU on alkanut tutkimaan tekijöitä, joilla näkevät olevan oleellinen vaikutus ihmisen syrjäytyneisyyteen. Nämä valikoituneet tekijät ovat; taloudelliset olot, työmarkkina-asema, työhistoria, koulutus, terveys, asumisolot, sosiaaliset suhteet, velkaantuneisuus ja elinympäristön alueet. (Eurostat 2015.)

Syrjäytymisen käsite on Aaltosen (1999, 360–362) mukaan laajentunut merkitsemään työmarkkina-aseman lisäksi ihmisen hyvinvoinnin puutteiden kasautumista. Hyvinvoinnin osa-alueiden tarkastelu on siis tärkeää tutkittaessa ihmisen syrjäytymistä tai syrjäytymisvaaraa. Opinnäytetyössämme hyvinvoinnin tarkastelemista aiomme tehdä Allardtin (1976) hyvinvointiteorian avulla, joka myötäilee paljolti EU:n näkemyksiä syrjäytymiseen vaikuttavista tekijöistä. Allardt jakaa hyvinvoinnin kolmeen osa-alueeseen, joita tutkimalla on mahdollista arvioida hyvinvointia.

Yksi laajalti hyväksytty määritelmä syrjäytymisestä on tullut Heikkilältä, jonka mukaan syrjäytyminen suomalaisessa yhteiskunnassa on yhteiskunnan olennaisten toimijoiden ja rakenteiden ulkopuolelle jäämistä. Syrjäytymisessä normaaliksi koetut kulttuuriset ja sosiaaliset konstruktiot puuttuvat ihmisen elämästä. (Heikkilä 1990.) Syrjäytyneisyyteen liittyy usein myös ihmisen eläminen viimesijaisilla ja tarveharkintaisilla sosiaalietuuksilla.

2.2 Syrjäytymisen syitä ja seurauksia

Tässä vaiheessa meille on selvinnyt, että poikkeaminen yleisesti hyväksytystä elämäntavasta on yksi tapa määritellä syrjäytymistä. Suomalaisen hyvinvointivaltion instituutionaalisuuden vuoksi elämäntavakultuuria leimaavat useat siirtymät erilaisten yhteiskunnallisten rakenteiden välillä, joita seuraamalla siirrytään nuoruudesta aikuisuuteen ja liitytään yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi (Ala-Kauhaluoma — Harkko — Lehikoinen — Lehto 2016). Tähän siirtymävaiheeseen kuuluu useimmiten kiinnittyminen koulutukseen ja työhön.

Nuoren syrjäytymisen ehkäisyssä erilaisilla sosiaalisilla sidoksilla on keskeinen merkitys. Nuorten elämässä näitä ovat esimerkiksi työ, koulutus, perhe ja kaverit. Sosiaalisten verkostojen ollessa riittäviä, nuorella on suuremmat mahdollisuudet integroitua yhteiskuntaan. Yhteiskunnassa menestymistä varten sosiaalisia verkostoja tulee olla nuoren elämässä riittävästi, ja niiden on oltava hänelle merkityksellisiä. Tilanne, jossa nuorella on liian vähän tai merkityksettömiä sosiaalisia suhteita, voi pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen. (Aaltonen ym. 1999: 360–362.)

Yksi suurin syrjäytymisen aiheuttaja nuorten keskuudessa on matala koulutustaso. Myrskylä (2012) kertoo tilastoissa syrjäytyneeksi luokiteltavan peruskoulun käymättömät nuoret, jotka eivät ole kiinnittyneet työmarkkinoihin. Oleellista nuoren syrjäytymisen kannalta on siis peruskoulun jälkeinen polku. Silvennoisen (2002) mukaan koulutuksen tavoittelematon tarkoitus on luoda ihmiselle lisäarvoa työmarkkinoille hakeutuessa. Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutuksen arvostus on korkealla ja usein yksittäisiä työtehtäviä varten on luotu omia koulutuspolkuja. Seurauksena matalasti koulutettujen pääsy työmarkkinoille on usein vaikea ja työmarkkinoille pääsemiseksi on tällöin hauduttava koulutukseen.

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on Myrskylän (2012) mukaan toinen syy luokitella nuori syrjäytyneeksi. Syyt toisen asteen koulutuksen epäonnistumiseen tai siitä kokonaan pois jäämiseen ovat usein yksilökohtaisia. Kaksi yleistä syytä koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen ovat sosiaalinen tausta ja erilaiset psykologiset mekanismit, kuten oppimisvaikeudet ja oppimismotivaatio (Ahonen — Lyytinen — Lyytinen — Nurmi — Pulkkinen — Ruoppila 2014). Sosiaalisella taustalla tarkoitetaan perhemuotoa, vanhempien koulutustaustaa ja kotona esille tuotua koulutukseen kohdistuvaa arvostuksen

laatua. Myrskylä (2012) toteaaakin tilastojen osoittavan sen, että noin puolet syrjäytyneiden nuorten vanhemmista on myös itse ulkopuolisia tai työttömiä.

Hallituksen vuoden 2011 ohjelman myötä Suomessa on keskitetty paljon taloudellista tukea nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Nuorten integrointia on pääsääntöisesti pyritty tukemaan liittämällä heitä työmarkkinoihin, koulutukseen tai näihin johtaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Esimerkiksi nuorisotakuun myötä jokaiselle peruskoulusta valmistuneelle on varmistettu paikka lukioon, ammatilliseen oppilaitokseen, oppisopimukseen, työpajaan tai kuntoutukseen.

3 Kuntouttava työtoiminta

Tässä luvussa esittelemme kuntouttavan työtoiminnan toimialueen ja siihen liittyvät erityispiirteet. Kerromme kuntouttavan työtoiminnan laillisista velvoitteista, prosesseista ja toimijoista. Esittelemme luvussa myös opinnäytetyömme työelämäkumppanin, Uusix-verstaat.

3.1 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on tuottaa asiakkaalle toimintakykyä ja mielenkiintoa vastaavaa tekemistä vaihtoehtona työttömyydelle. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu henkilöille, joilla työttömyys on pitkäaikaista tai joiden toimintakyky ei riitä TE-hallinen ensisijaisiin palveluihin. Kuntouttavasta työtoiminnasta sovitaan 3-24kk kerrallaan. Kuntouttavaan työtoimintaan voi osallistua 1-5 päivänä viikossa, vähintään neljä tuntia päivässä. (Lindqvist — Oksala — Pihlman 2001.)

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on kunnan laillinen vastuu. Kunta voi kuitenkin halutessaan tehdä kirjallisen sopimuksen sen tuottamisesta muun yhteistyötahon kautta. Kunnan tärkeimmät yhteistyötahot kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä ovat muut kunnat, säätiöt, yhdistykset, valtion virastot, sekä seurakunnat. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.)

3.2 Kuntouttavan työtoiminnan prosessi

Kuntouttava työtoiminta ei ole ensisijainen palvelu, johon työtön asiakas ohjataan. Työttömyyden alussa asiakas on ensin hakeutunut työttömänä työnhakijana TE-toimiston palveluun, jossa hänen kanssaan tehdään työllistymissuunnitelma. Työllistymissuunnitelman tavoitteena on löytää asiakkaalle mahdollisimman nopea reitti työmarkkinoille tai koulutukseen. Mikäli näiden toimenpiteiden perusteella asiakkaalle ei löydetä tilaa työmarkkinoilla ja työttömyys pitkittyy, on mahdollista, että asiakas ohjataan kuntouttavan työtoiminnan palveluihin. (Lindqvist ym. 2001.)

Kuntouttava työtoiminta aloitetaan laatimalla asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelma. Aktivointisuunnitelma on pääpiirteiltään ja tavoitteiltaan samankaltainen työllistymissuunnitelman kanssa. Aktivointisuunnitelmassa asiakasta kohdataan kokonaisvaltaisemmin ja pyritään selvittämään mahdollisia piileviä ongelmia. Aktivointisuunnitelmas- sa otetaan tästä syystä huomioon työvoimapalveluja, sosiaali- ja terveystyöpalveluja, kou- lutus- ja kuntoutuspalveluja ja kuntouttavaa työtoimintaa. Aktivointisuunnitelman loppu- jen lopuksi allekirjoittavat asiakkaan lisäksi kunta ja TE-toimisto. (Lindqvist ym. 2001.)

3.2.1 Työpajatoiminta

Työpaja määritellään valtakunnallisen kyselyn mukaan yhteisöksi, jossa valmennuksen ja työnteon avulla pyritään parantamaan yksilön arjenhallintaitoja sekä valmiuksia ha- kea työhön tai koulutukseen (Työpajatoiminta 2014). Työpajatoiminta sijoittuu yhteis- kunnallisissa rakenteissa koulutuksen ja työelämän sekä peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen väliin. Tarkoituksena on lisätä asiakkaiden valmiuksia osallistua opiske- luun tai työelämään sekä tukea elämisen taitoja ja tulevaisuudensuunnittelua. Työpajo- jen rooli voidaan nähdä myös osana syrjäytyneisyyden ehkäisyä ja nuorten yhteiskun- nallisena integroinnin keinona. (Komonen 2007, 433.)

Työpajatoimintaa toteutetaan työkokeiluina ja kuntouttavana työtoimintana. Tärkeää on erottaa nämä työpajatoiminnan eri muodot toisistaan. Työkokeilussa yksilön on mah- dollista selvittää ammatinvalinta- ja uravaihtoehtoja tai mahdollista paluuta työmarkki- noille. Kuntouttavassa työtoiminnassa tarkoitus on parantaa työllistymismahdollisuuk- sia, ja perehtyä työelämän pelisääntöihin venyneen työttömyysjakson jälkeen. (Kun- touttava työtoiminta 2014.)

Valtakunnallisen työpajakyselyn vastausten perusteella työpajatoimintaan Suomessa vuonna 2014 osallistui 14 200 alle 29-vuotiasta nuorta. Tämä on 61 prosenttia kaikista valmentautujista. Uudenmaan alueella valmentautujia vuonna 2014 oli yhteensä 3110, joista 2560 (noin 82 %) oli alle 29-vuotiaita. (Työpajatoiminta 2014.) Voidaan siis sanoa, että Uudenmaan alueella nuoret ovat muuhun Suomeen verrattuna ahkerammin työpajoilla.

Työpajalla voidaan olla monesta eri syystä sekä monen eri tahon lähettämänä. Lähettävät tahot puhuvat toimenpiteistä ja prosentuaalisesti merkittävimmät toimenpiteet vuonna 2014 olivat kuntouttava työtoiminta ja työkokeilu. Vaikka työpajatoiminnan asiakasmäärät ja maanlaajuinen kattavuus ovat pysyneet hyvin tasaisina, vuoden 2014 valtakunnallisessa työpajakyselyssä havaittiin yksi merkittävä muutos aiempaan. Vuonna 2014 kuntouttavassa työtoiminnassa olleiden osuus oli noussut 26 prosentista 36 prosenttiin edellisvuoteen verrattuna ja näin ollen ohittanut työkokeilujen määrän. (Työpajatoiminta 2014.)

3.2.2 Uusix-verstaat

Yksinomaan kuntouttavaan työtoimintaan keskittynyt Uusix-verstaat on Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden alainen työllistymisen tuen yksikkö, jonka toimipisteet sijaitsevat Kyläsaarella ja Suvilahdessa. Uusix-verstaat toteuttaa toimintaansa erilaisten työpajojen avulla. Työpajoja on tietotekniikasta verhoiluun ja metallityöstä tilausompeluun. Uusix-verstaiden työpajojen tarkoituksena on tukea asiakkaiden elämäntilannetta ja asiakkaiden paluuta työmarkkinoille. Uusix-verstaat on ensivaiheen kuntouttavan työtoiminnan arviointityöpaikka. Uusix-verstaiden työpajoilla työskentelee 70 ohjaavan henkilöstön alaisuudessa samanaikaisesti 400–500 asiakasta kuntouttavassa työtoiminnassa, joiden lisäksi verstailla tarjotaan toimintaa työharjoittelijoille ja tukityöllistetyille. (Uusix-verstaat n.d..)

Uusix-verstaiden toimintaa leimaavat vahvasti eettisyys ja kestävän kehityksen periaatteet, joita noudatetaan niin työntekijöiden hyvinvoinnissa, tuotteiden valmistuksessa kuin ympäristöön liittyvissä seikoissa. Uusix-verstailla voi päivittää osaamistaan opettavassa ja kannustavassa yhteisössä. Verstailla voi löytää uuden suunnan elämälleen. (Uusix-verstaat n.d..)

Uusix-verstaiden osastoilla osaamista ja kehittymistä tunnistetaan osaamistodistuksilla. Näin työpajassa kertynyttä osaamista voi hyödyntää esimerkiksi koulutus- tai työpaikan hakemisessa. Oppimisympäristön tunnistamisraportti kertoo pajojen työolosuhteista ja työvälineistä. (Uusix-verstaat n.d.)

4 Teoreettiset lähestymistavat

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen. Esittelemme Erik Allardtin kolmijakoisen hyvinvointiteorian. Kerromme myös Raimo Raitasalon elämänhallintamallista ja tutkimme elämänhallintaa muutamasta näkökulmasta. Lopuksi luomme yhteyden näiden kahden välille.

4.1 Elämänhallinta

4.1.1 Sosiologia ja elämänhallinta

Elämänhallinta ja sen lähikäsitteiden tarkka sisältö on määrittelemätön, ja eri tieteenalojen antamat määritelmät elämänhallinnasta poikkeavat toisistaan. Sosiaalitieteissä käsite on usein jaettu ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. (Rusanen 1996.) Sisäinen elämänhallinta pitää sisällään yksilön kyvyn suoriutua elämänkaaren kehitystehtävistä, ja tehdä omaa elämänsä suuntaavia valintoja. Ulkoinen elämänhallinta puolestaan on yksilön osallisuutta riittävään toimeentuloon, ihmissuhteisiin ja yhteiskunnan erilaisiin instituutioihin. (ks. Hämäläinen 1999.) Arkipuheessa elämänhallinta liitetään useasti arjenhallintaan, ja ajatukseen siitä, että elämä olisi jossakin määrin hallittavissa.

Sisäinen elämänhallinta käsittää kaikki ne tavat, joilla yksilö luo elämäänsä merkitystä ja sisältöä. Sisäiseen elämänhallintaan vaikuttavia tekijöitä ovat erityisesti sosiaaliset suhteet, harrastukset ja perhe. (ks. Hämäläinen 1999.) Mielekästä elämänsä ylläpitävien tavoitteiden luominen, asioille omistautuminen ja kyky ponnistella tavoitteiden saavuttamiseksi osoittavat vahvaa elämänhallintakykyä. Sisäiseen elämänhallintaan vaikuttaa keskeisesti nuoren itsetunto, sillä sisäisen elämänhallinnan lähtökohtana on, että yksilö uskoo itseensä ja mahdollisuuksiinsa vaikuttaa elämänsä kulkuaan. (Aaltonen

ym. 1999: 185–189.) Yksinkertaisimmillaan sisäisellä elämönhallinnalla voidaan tarkoittaa yksilön kykyä sopeutua omassa elämässään tapahtuviin muutoksiin (Roos 1987).

Ulkoisessa elämönhallinnassa on kyse siitä, kuinka paljon yksilö kokee pystyvänsä vaikuttamaan elämänsä olosuhteisiin vaikuttaviin tekijöihin. Ulkoinen elämönhallinta on kykyä ohjailta omaa elämää siten, että siihen eivät pysty vaikuttamaan haitalliset, itsestä riippumattomat tai odottamattomat tekijät. Ulkoiseen elämönhallintaan vaikuttavat myös yksilön asettamat päämäärät, esimerkiksi koulutukseen ja ammattiin liittyvät tavoitteet. Työllä ja työelämään sijoittumisella on keskeinen merkitys nuoren itsenäistymisprosessissa ja elämönhallinnan kokemuksessa. (Aaltonen ym. 1999.)

Huolimatta käsitteen jaottelusta ulkoiseen ja sisäiseen elämönhallintaan, niiden tarkasteleminen toisistaan erillisinä käsitteinä ei ole yksinkertaista. Roosin (1987) mukaan ulkoisen ja sisäisen elämönhallinnan välisen vuorovaikutuksen vuoksi on vaikea tarkkaan määritellä mikä on osa sisäistä ja mikä ulkoista elämönhallintaa.

4.1.2 Psykologia ja elämönhallinta

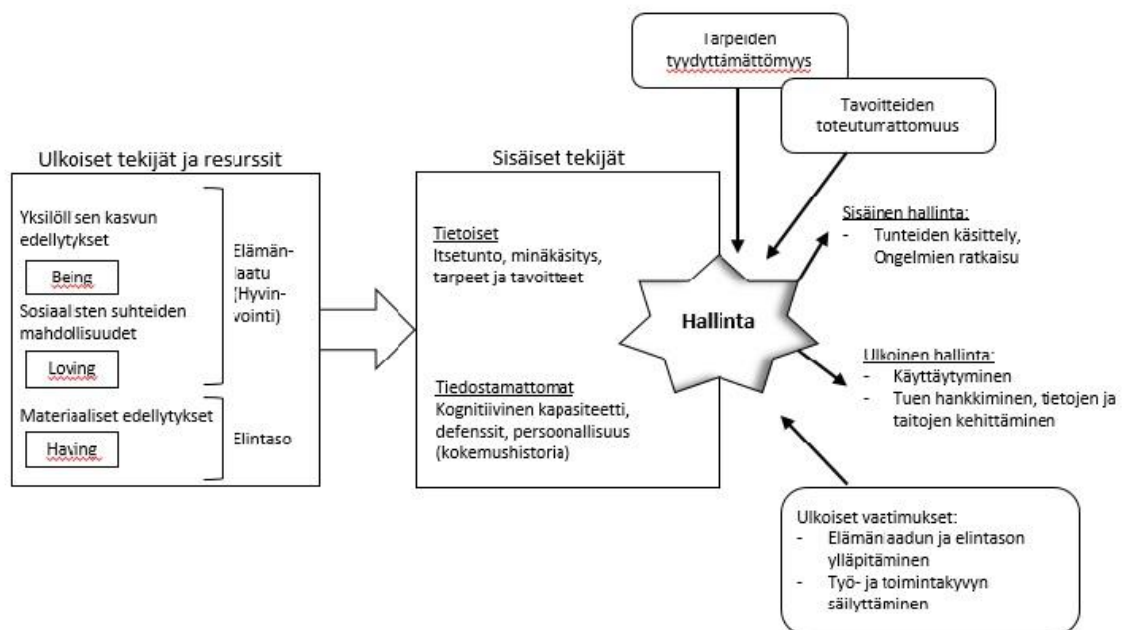
Liisa Keltinkangas-Järvisen (2004, 41) mukaan ”elämönhallinnalla tarkoitetaan psykologiassa sitä, että ihminen pyrkii muuttamaan niitä ulkoisia tai sisäisiä olosuhteita, jotka hän arvioi itsellensä liian rasittaviksi tai voimavaroja ylittäviksi”. Taustalla on ihmisen pyrkimys muuttaa omaa ympäristöään tai tulkintatapojaan itsellensä suotuisammiksi.

Pro gradu -tutkielmassaan Timo Mäkiranta (2008, 23) toteaa, että psykologiassa elämönhallintaa vastaavana terminä käytetään usein termiä ”coping”, jonka Richard S. Lazarus ja Susan Folkman (1984, 141) ovat määritelleet tarkoittavan ”jatkuvasti muuttuvia kognitiivisia tai käyttäytymiseen liittyviä ponnistuksia sellaisten erityisten ulkoisten ja/tai sisäisten vaatimusten hallitsemiseksi, joita yksilö pitää voimavarojaan kuormittavina tai ne ylittävinä”. Näiden määrittelyjen perusteella vaikuttaisi siltä, että psykologian näkökulmasta elämönhallintaa voidaan yksinkertaisimmillaan tarkastella yksilön kykyä sietää erilaisia stressitilanteita, ja toisaalta myös kykyä toimia aktiivisesti oman elämäntilanteensa muuttamiseksi toivottuun suuntaan rakentavien ongelmanratkaisumenetelmien keinoin.

4.1.3 Elämänhallinta sosiaalipolitiikassa

Kyösti Raunion (1995) mukaan sosiaalipolitiikan keskeisin tavoite on erilaisten tulonsiirtojen ja palveluiden avulla turvata kansalaisille tietty toimeentulon ja hyvinvoinnin minimitaso. Timo Mäkiranta (2008, 35) on löytänyt sosiaalipolitiikan tavoitteisiin liittyen myös erilaisia määrittelyjä, esimerkiksi huono-osaisten suhteellisen aseman parantaminen ja/tai hyvinvoinnin tasa-arvoisuuden lisääminen.

90-luvun alun taloudellinen murros asetti sosiaalipolitiikan uudenlaisten haasteiden eteen, jonka seurauksena Kansaneläkelaitos (Kela) halusi kartoittaa elämänhallinnan käsitettä sosiaalipoliittisesta näkökulmasta. Tutkimuksessa ”*Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena*” Raimo Raitasalo (1995, 61) on konstruoimassaan elämänhallinnan mallissa hyödyntänyt J. P. Roosin (1987, 64-67) määrittelyä, jossa elämänhallintaa ohjaavat tekijät on jaoteltu sisäisiin ja ulkoihin tekijöihin. (ks. Mäkiranta 2008, 5.)

Kuvio 1. Elämänhallinnan malli (Raitasalo 1995, 61)

Mallissa ulkoiset tekijät rakentuvat sosiologi Erik Allardtin hyvinvointiteoriassa määriteltujen hyvinvoinnin osatekijöiden (having, loving, being) mukaan. Yksilön näkökulmasta ulkoisten tekijöiden (elämänlaatu, elintaso) toteutuminen tai toteutumattomuus, sekä ihmisen sisäiset hallintakeinot vaikuttavat siihen, miten tämä reagoi kokemaansa paineeseen. Raitasalon (1995, 60) mukaan paineella tarkoitetaan:

- 1) tyydyttämättömien tarpeiden tilaa (sisäinen paine)
- 2) toteutumattomien tavoitteiden tilaa (sisäinen paine)
- 3) ulkoisia vaatimuksia, joihin ei ole välittömästi käytettävissä olevaa ja sopivaa vastausta (ulkoinen paine).

Sisäistä elämäntähtäystä Raitasalo (1995) luonnehtii tapahtumasarjaksi, jossa ihminen pyrkii käsittelemään kokemiaan paineita, uhkia tai haasteellisia tilanteita ”omien tunteiden, havaintotoimintojen ja mielikuvien avulla”. Koettujen paineiden voimakkuuteen vaikuttavat ihmisen elämänlaadulle ja elintasolle asettamat tavoitteet. Tavoitteiden ja vaatimusten aiheuttaman paineen voimakkuus on riippuvainen niiden realistisuudesta. Realistisuuteen vaikuttavat ihmisen elämän ulkoiset resurssit, sekä elämäntähtäystä vaikuttavat sisäiset tekijät. Omien tavoitteiden tai vaatimusten merkityssisältöjen muuttaminen itselle suotuisammiksi on yksi esimerkki sisäisestä elämäntähtäystä.

Ulkoisella elämäntähtäyksellä puolestaan tarkoitetaan ihmisen pyrkimyksiä ohjalla erilaisia olosuhdetekijöitä (esimerkiksi elintaso) vastaamaan paremmin omia tavoitteitaan tai toiveitaan. Tarpeiden tyydyttyminen on siten tärkeä osa ihmisen elämäntähtäystä, että yksi keskeinen tekijä tarkasteltaessa hyvinvointia elämäntähtäyksen mallissa hyödynnetyn hyvinvointiteorian pohjalta. Ihminen pyrkii jatkuvasti tyydyttämään omia tarpeitaan (ulkoinen) ja löytämään keinoja tarpeidensa tyydyttämiseksi (sisäinen). Tarpeiden tyydyttämättömyyden tila voi hallitsemattomaan korvaavien tarpeiden tyydyttämiseen. (ks. Raitasalo 1995, 71–74.)

4.2 Erik Allardtin hyvinvointiteoria

Opinnäytetyömme hyvinvoinnin teoriapohjaksi valikoitunut vuonna 1976 pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa esitelty Erik Allardtin hyvinvointiteoria, jota käytetään usein määrittelemään hyvinvoinnin käsitettä. Allardtin hyvinvointiteoria perustuu ajatukseen, että hyvinvointia pystyy tutkia objektiivisen havainnoinnin kautta. Allardtin hyvinvointiteoriassa tarve-käsite on tärkeässä roolissa. Tarpeessa on kyse siitä, miten ihmisen hyvinvoinnin taso nimitään. Allardtin mukaan se on riippuvainen siitä, miten ihmisen perustarpeet tulevat täytetyksi. Allardt nimeää hyvinvoinnin perustarpeiksi elintason (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen (being). Ihminen on täten psykofyysissosiaalinen olento.

Erik Allardtin hyvinvointiteorian having ulottuvuus koostuu yksilön elintasaan vaikuttavista tekijöistä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat asumisolot, palkkatulot tai yhteiskunnan maksamat sosiaalietuudet, terveys sekä muu materiaallinen omaisuus. Elintaso on olennainen osa ihmisen hyvinvointia, koska se luo perustan ihmisen fyysiselle ja henkiselle toimintakyvylle. (Allardt 1998: 40.)

Loving ulottuvuus koostuu yksilön elämään vaikuttavista ihmissuhteista. Mallissa ihmissuhteilla tarkoitetaan niin perhe- kuin ystävyysuhteita, mutta myös esimerkiksi työyhteisö tai muut sosiaaliset ympäristöt nähdään yksilön elämään vaikuttavina tekijöinä. Ihmisillä on luontainen tarve kuulua johonkin sosiaaliseen ympäristöön. Sosiaalisissa suhteissa olennaiseen asemaan nousee niiden symmetrisyys eli vastavuoroisuus; ihmissuhteissa tärkeää on yksilöiden kokemus saadusta ja annetusta tuesta. (Allardt 1998: 40.)

Being ulottuvuudessa tarkastellaan ihmisen mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Olennaista on, että yksilöllä on mahdollisuus osallistua mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan sekä yhteiskunnalliseen tai poliittiseen vaikuttamiseen. Tärkeää on myös arvonnanto ja korvaamattomuus sosiaalisissa ympäristöissä. Tunne korvaamattomuudesta esimerkiksi ihmissuhteissa luo yksilölle tunteen häneen itseensä kohdistuvasta arvostuksesta. Fyysinen hyvinvointi on olennainen osa ihmisen kokonaishyvinvointia, joten on tärkeää, että on mahdollisuus osallistua mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan. (Allardt 1998: 40.)

4.3 Elämänhallinnan suhde hyvinvointiin

Elämänhallinnan käsitettä tulisi tarkastella eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä, jonka alle sijoittuva erilaisten käsitteiden joukko muodostaa hajanaisen, mutta laajan tutkimusalueen. Tähän tutkimusalueeseen viimeisten vuosikymmenten aikana kohdistuneet tutkimukset viittaavat siihen, että hyvinvointi ja yksilön terveys ovat yhteydessä elämän hallittavuuteen. (Rusanen 1996.)

Useissa hyvinvointiteorioissa hyvinvointi nähdään lähtevän rakentumaan vasta kun ihmisen perustarpeet kuten ruoka tai elinolot on saavutettu. Perustarpeiden tyydyttämisen jälkeen ihminen on kyvykäs keskittymään hyvinvoinnin muihin tärkeiksi koettuihin osa-alueisiin kuten ihmissuhteisiin, harrastuksiin tai itsensä toteuttamiseen.

Tutkimalla työpajanuorten kokemuksia siitä, miten hyvinvoinnin eri osatekijät toteutuvat heidän arjessaan, toivomme pystyvämme löytämään yhteyksiä myös koettuun elämänhallintaan. Raitasalon (1995) elämänhallintamallin avulla toivomme, että pystymme ymmärtämään paremmin elämänhallinnan ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä, ja muodostamaan elämänhallinnasta kokonaisvaltaisemman kuvan.

Elämän hallittavuuteen voidaan sanoa siis vaikuttavan se, ettei ihmisellä ole esteitä jotka pääsisivät vaikuttamaan siihen. Esteiksi voidaan nähdä esimerkiksi nälkiintyminen, kodittomuus tai työttömyys.

5 Tutkimuskysymys

Tutkimuksemme tavoitteena on ymmärryksen lisääminen kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten kokemuksista omasta henkilökohtaisesta elämänhallinnastaan. Tavoitteena on myös tutkia työpajatoiminnassa olemisen vaikutteita nuorten ulkoiseen elämänhallintaan. Tutkimuskysymyksiksi muodostui kaksi eri kysymystä:

1. Millaiseksi työpajanuoret kokevat hyvinvointinsa?

2. Voidaanko hyvinvointikokemusten perusteella tehdä luotettavia tulkintoja elämänhallinnasta?

6 Tutkimuksen menetelmälliset ratkaisut

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyössämme käytetyt menetelmälliset ratkaisut. Kerromme tutkimusprosessistamme ja miksi valikoimme haastattelumenetelmäksi teema-haastattelun ja analyysimenetelmäksi teemoittelun.

6.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyömme toteutetaan kvalitatiivisten eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Opinnäytetyössämme tutkittava asiakasryhmä on hyvin pieni, eikä tutkimuskysymystemme kannalta ole muodostettavissa laajaa tutkimusaineistoa, josta voisi johtaa yleistettäviä johtopäätöksiä, joten valintaa voidaan pitää perusteltuna.

Pertti Alasuutari (1994, 34) onkin todennut laadullisen tutkimuksen erityispiirteeksi sen, ettei tutkimusmenetelmän tavoitteena varsinaisesti ole yleistettävän tiedon muodostaminen tutkittavasta aihealueesta. Sen sijaan kvalitatiivisen tutkimuksen voitaisiin sanoa pyrkivän kuvaamaan tiettyä ilmiötä, ihmisten kokemuksia tai ymmärtämään jotain toimintaa.

6.2 Aineistonkeruu

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto voidaan kerätä useita erilaisia menetelmiä hyödyntäen, joista useimmiten käytetty lienee haastattelu, jonka myös me valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme. Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan haastattelun eduksi voidaan määritellä sen joustavuus; haastattelutilanteessa voidaan oikaista väärinkäsityksiä, ja tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä voidaan avata haastatteluiden aikana samalla varmistaen, että tutkimuksen eri osapuolet ymmärtävät toisiaan. Opinnäytetyömme tavoitteena on työpajanuorten hyvinvointiin liittyvien oma-kohtaisten kokemusten tutkiminen, johon yksilöhaastattelut soveltuvat hyvin (Vilkkä 2005, 101).

Haastattelut toteutamme puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Eskolan ja Suorannan (1999, 87–88) mukaan teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit ovat etukäteen määriteltyjä. Strukturoidusta haastattelusta poiketen teemahaastattelussa ei noudateta tiettyä rakennetta, vaan haastattelut etenevät ennalta laadittujen teemojen mukaan. Etukäteen valitut haastatteluteemat nousevat opinnäytetyömme teoreettisesta viitekehuksesta. (ks. Tuomi — Sarajärvi 2009: 75.)

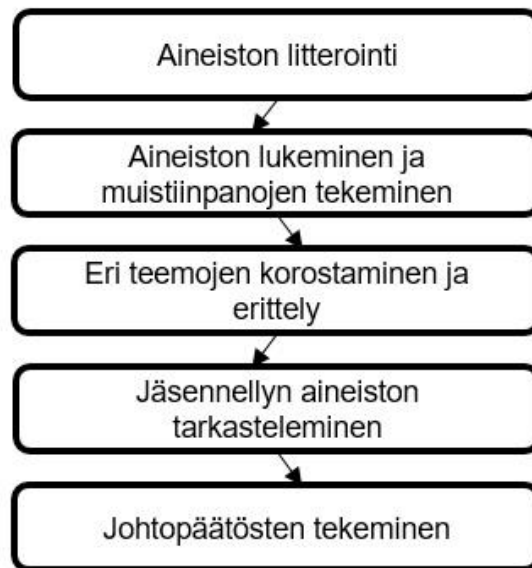
Tuomen ja Sarajärven (2009: 85) mukaan opinnäytetöiden aineistojen koot voidaan jättää omaan arvoonsa. Eskolan ja Suorannan (2001, 18) näkemysten perusteella samaa ajattelutapaa voidaan soveltaa kaikkeen laadulliseen tutkimukseen: tutkimuksen tieteellisyyden kriteeri ei ole tutkimusaineiston määrä vaan sen laatu. Tiedonantajien valintaa täytyy kuitenkin harkita tarkkaan ja se pitää raportoida ja perustella lopullisessa opinnäytetyössä tarkasti.

Tiedonantajien valinta perustuu harkinnanvaraiseen näytteeseen, jossa tutkimusongelman ja tutkimuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta luodaan valintakriteerit, joiden perusteella haastateltavat valitaan (Vilkkä 2005, 127). Tärkeimpänä kriteerinä tiedonantajien valinnalle käytämme opinnäytetyömme tutkimuskohteena olevan asiakasryhmän ikää, jonka rajaamme 18–28-vuotiaisiin. Syy tähän on Uusix-verstaiden palvelujen olevan suunnattu täysi-ikäisille ja siihen että nuorisolaissa nuoren yläikäraja on 28 vuotta. Tiedonantajien valinnassa voidaan hyödyntää pajaohjaajia, jotka tuntevat pajalla olevat nuoret haastattelihoita paremmin. Muita kriteereitä voisivat olla esimerkiksi työpajajakson kesto tai sitä edeltäneen työttömyysjakson pituus.

6.3 Aineiston analysointi

Litteroituamme haastatteluaineiston aloitimme sisällönanalyysin, jonka toteutimme teemoittelemalla. Teemoittelussa tutkimusaineistosta pyritään nostamaan esiin piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Oletettavaa on, että ainakin teemahaastattelussa hyödyntämämme lähtöteemat nousevat esiin. (Hirsijärvi — Hurme 2000, 173.) Pyrimme kuitenkin löytämään myös muita yhtäläisyyksiä aineistoa jäsennellessämme.

Prosessin alussa luimme litteroidun aineiston muutamaan kertaan läpi, jonka jälkeen aloimme jäsentelemään aineistossa esiintyviä teemoja merkitsemällä ne aineistoon eri väreihin. Seuraavassa vaiheessa eri teemojen alle kuuluvat aineiston osat liitettiin yhteen, jolloin samaan teemaan kuuluvien aihepiirien tarkastelu sujui vaivattomasti.

Kuvio 2. Analyysiprosessi

Analyysin runkona käytimme teoreettisessa viitekehysessämme esiintyvää hyvinvoinnin jaottelua, jossa huomiota kiinnitetään aineelliseen hyvinvointiin (having), yhteisyys-suhteisiin (loving) sekä mielekkääseen vapaa-ajantoimintaan (doing). Nämä pääteemat jaettiin edelleen niihin liittyviin alaluokkiin.

Pääteemat	Alateemat
Having (aineellinen hyvinvointi)	Asumisolot, Koulutus palkkatulot, sosiaalietuudet, terveys
Loving (Yhteisyysuhteet)	Perhe- ja ystävyysuhteet, työyhteisö
Being (Vapaa-ajantoiminta yms.)	Yhteiskunnallinen ja poliittinen vaikuttaminen, harrastukset, muu mielekäs vapaa-ajantoiminta

Taulukko 1. Aineiston erittely

6.4 Eettisyys

Koska opinnäytetyössämme hyödyntämämme aineisto kerätään haastattelemalla työpajojen nuoria, eettisyyteen ja yksityisyydensuojaan tulee kiinnittää erityisen paljon huomiota koko prosessin ajan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että haastatteluihin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ja että myönteisen haastatteluluvan antaneelle henkilölle annetaan mahdollisuus jättäytyä opinnäytetyön ulkopuolelle niin halutessaan.

Haastattelut äänitetään nauhurilla, josta äänitiedostot kopioidaan yhden (1) opinnäytetyön kirjoittamisesta vastaavan henkilön henkilökohtaiselle tietokoneelle, jonka jälkeen alkuperäiset äänitiedostot tuhotaan. Aineiston litteroinnin jälkeen äänitiedostojen kopiot hävitetään. Litteroitua, kirjallista haastatteluaineistoa säilytetään niin, ettei kukaan opinnäytetyön ulkopuolinen taho pääse siihen käsiksi. Aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka, jonka jälkeen sähköiset tiedostot ja paperiversiot hävitetään.

Haastattelut toteutetaan kahden haastattelijan voimin, joista toinen on vetovastuussa toisen seuraa tilannetta vierestä. Tarvittaessa toinen haastattelija liittyy mukaan keskusteluun, mikäli varsinainen haastattelija unohtaa käydä läpi jonkin haastatteluteeman, tai mikäli keskustelu on ajautumassa sivupolulle. Asetelma mahdollistaa myös sen, että jokainen opinnäytetyömme jäsen pääsee osallistumaan kaikkiin haastattelututkimuksen eri vaiheisiin.

Ennen haastatteluita käymme läpi haastattelurungon, ja samalla kerromme mikä on opinnäytetyömme tarkoitus. Samassa yhteydessä otamme haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun osallistumisesta (liite 2), ja käymme sen sisällön läpi. Korostamme ettei haastateltavien henkilöllisyys käy ilmi opinnäytetyössämme, eivätkä yksittäisen haastateltavan esittämät näkemykset ole tunnistettavissa.

Lopullisessa kirjallisessa raportissa haastateltavien henkilötietoja tai yksikköä, joissa he ovat osallistuneet kuntouttavaan työtoimintaan, ei tuoda esille. Myöskään haastateltujen ikää tai sukupuolta ei tulla mainitsemaan missään vaiheessa. Raportissa nostettaneen esiin joitakin suoria lainauksia haastatteluista, jotka raportissa joko eritellään kirjaintunnuksin (esim. H1, H2...) tai jätetään erittelemättä kokonaan.

7 Tulokset

Tässä kohdassa esittelemme työmme tulokset käyttäen pääteemojamme ja niihin liittyviä alateemoja. Pääteemoista ensimmäisenä esitellään tulokset hyvinvointiteorian having osion osalta, jossa tarkastellaan haastateltavien elintasoja. Toisessa kohdassa esittelemme tulokset loving osion osalta, jossa selviää tulokset haastateltavien ihmissuhteiden osalta. Viimeiseksi tarkastelemme haastateltavien being osiota, jossa esittelemme tuloksia haastateltavien itsensä toteuttamisen kannalta.

7.1 Having

Haastateltavat kertoivat keskusteluissa laajasti heidän elintasoonsa liittyvistä osa-alueista. Allardtin (1976) mukaan ihmisen hyvinvoinnin perustana toimivat ihmiselle olennaiset fyysiset tarpeet. Analyysissä keskityimme elintason osalta kolmeen tärkeäksi koettuun osa-alueeseen: tulonlähde, asumisolot ja terveys. Kun ihminen kokee näiden osa-alueiden toteutuvan hänen elämässään, nähdään hänellä olevan elintasolliset lähtökohdat muiden hyvinvoinnin kulmakivien, kuten loving tai being toteuttamiseen.

7.1.1 Tulonlähde

Haastateltavat kertoivat toimeentulonsa perustuvan lähes yksinomaan sosiaaliturvaan. Työmarkkinatuen lisäksi haastateltavat nostivat myös muita etuuksia kuten yleistä asumistukea ja tarvittaessa myös toimeentulotukea. Työpajatoimintaan osallistumisesta maksettava työmarkkinatuki on suoraan verrannollinen kuukausittaisista työpäivien määrästä, jotka nuoret viettävät työpajoilla. Näiden lisäksi työpajatoimintaan osallistuville myönnetään työpäiviltä päiväraha, ja heille kustannetaan matkakortti työmatkoja varten.

Sosiaalietuuksien hakemisessa ja rahankäytössä haastateltavien vastuut jakautuivat eri tavoin. Haastateltavat suoriutuivat hakemusten täyttämisestä omatoimisesti joko yksin tai lähipiirin avustuksella. Vaikka kuukausittain käytettävissä oleva rahamäärä koettiin yleisesti ottaen pieneksi ja laskujen maksamisessa kerrottiin ilmenneen toisinaan ongelmia, haastateltavat kertoivat luottotietojensa olevan kunnossa.

"--suunnittelen et ku tulee rahaa ni mä teen tätä ja tätä mut jostain kumman syystä se menee siihen et pari päivää myöhemmin ku on tullu rahat ni mä en oo ostanu mitään mitä mä tarvisin... et aina sama juttu et ku tulee rahaa ni ne palaa oikeastaan muutamassa päivässä."

Haastateltavat kertoivat saadun rahan olevan riittävä, kuitenkin monella raha oli loppuun käytetty hyvin nopeasti. Taloudelliset ongelmat johtuivat haastateltavien mukaan useimmiten omista rahan käytön päätöksistä. Pitkäjänteistä budjetointia ei juurikaan harrastettu haastateltavien joukossa. Rahojen loputtua haastateltavat kertoivat selviävänsä tukeutumalla sosiaalisiin verkostoihinsa. Tukea he kertoivat saavansa esimerkiksi lainaamalla rahaa tai käymällä syömässä vanhempien luona.

7.1.2 Asumisolot

Kaikki haastateltavat nostivat esiin vakaat asumisolot. Haastateltavat kertoivat asuvansa vaihtelevasti vuokrasuhteessa joko omillaan tai omaan lähipiiriin kuuluvien ihmisten kanssa. Vuokranmaksun kanssa haastateltavat eivät kertomansa mukaan ole joutuneet ongelmiin viimeisten muutaman vuoden aikana. Haastateltavat toivat usein esille asuntonsa henkilökohtaisena rauhoittumisen paikkana.

7.1.3 Koulutus

Haastateltavien lähtökohdat työpajatoimintaan osallistumiseen olivat pääsääntöisesti hyvin samanlaisia. Peruskoulun suorittamisen lisäksi kaksi oli onnistunut opiskelemaan itsellensä ammatin. Ainoastaan yhdellä haastateltavista oli kokemusta pidempiaikaisesta työsuhteesta, kun taas muiden saama kosketus työelämään perustui useisiin työharjoitteluihin ja -kokeiluihin. Haastateltavat kertoivat näkevänsä koulutuksen olennaisena osana elämänsä kulkuaan. Koulutus koettiin olevan ratkaiseva tekijä työmarkkinoille pääsemisessä ja haastateltavat kertoivat tähtäävänsä työpajalta koulun kautta työelämään.

7.1.4 Terveys

”--mul on ollut vaikeuksia, luetun ymmärtämisen kanssa... ja fyysinen vamma aiheuttaa sen että ei pysty tekee oikeita töitä...”

Haastateltavat kertoivat olevansa pääpuolin terveitä nuoria ihmisiä. Työelämän ulkopuolelle jäämisen syiksi haastateltavat kertoivat kuitenkin fyysisten ja psyykkisten terveydentilojen olevan useimmissa tapauksissa olennainen osatekijä. Tämän lisäksi osa haastateltavista toi esiin, että päihteidenkäyttö on vaikuttanut siihen, miten he ovat osallistuneet työpajatoimintaan. Päihteidenkäyttö on aiheuttanut poissaoloja, koska haastateltavat ovat olleet kykenemättömiä suoriutumaan työtehtävistään. Haastateltavilta selvisi päihteidenkäytön olleen osalle jossain vaiheessa vahvasti elämää ohjaava tekijä. Nämä henkilöt kertoivat päihteidenkäytön olevan myös tulevaisuudessa uhka elämänsuunnitelmille.

7.2 Loving

Haastateltavat kokivat sosiaaliset verkostonsa riittäväksi. Haastateltavat kertoivat saavansa heiltä tukea monella tavalla, jotka kokivat tärkeiksi heidän elämässään. Allardt (1976) painottaa sosiaalisten suhteiden tärkeyttä ihmisen hyvinvoinnissa. Syy ihmisen suhteiden tärkeyteen on ihmisen tarve kuulua sosiaalisiin suhteisiin ja niistä nouseva kokemus omasta itsestä. Sosiaalisten suhteiden kautta ihminen arvioi omaa tekemistään, ja suhteet voivat vahvistaa tai ehkäistä toimintamalleja. Sosiaalisista suhteista ihminen saa myös tukea elämänsä eri vaiheissa ja kriiseissä.

7.2.1 Perhesuhteet

Haastattelemiemme työpajanuorten perhesuhteet osoittautuivat hyvin erilaisiksi; osalla työpajan nuorista asiakkaista ei ollut juuri minkäänlaista kontaktia omiin vanhempiinsa toisten ollessa aktiivisesti vuorovaikutuksessa omien vanhempiensa kanssa. Vanhempiensa tai muiden sukulaistensa kanssa yhteydessä olevat työpajanuoret kokivat lähipiirinsä voimavaraksi, ja kertoivat näiden ihmisten tuovan sisältöä heidän elämäänsä, osan haastateltavista kertoessa väliensä sukulaisiin olevan etäisemmät. Perhe koettiin voimavarana varsinkin having-osion eri osissa, esimerkiksi perheeltä haastateltavat saivat rahaa ja turvalliseksi koetun kodin. Tästä eroavaisuudesta huolimatta kaikilla oli

kertomansa mukaan jonkinlainen kontakti sukulaisiinsa, joiden kanssa he olivat yhteydessä vähintään kuukausittain.

7.2.2 Ystävyysuhteet

Myös haastateltavien kertomukset omista ystävyysuhteistaan olivat keskenään hyvin erilaisia. Haastateltavista kaksi kertoi sosiaalisten piiriensä olevan hyvin laajat, toisten nostaessa esiin huomattavasti vähemmän ihmissuhteita. Uusiin ihmisiin haastateltavat tutustuivat joko koulussa tai omien ystävien kautta. Haastateltavien kokemukset suhteiden merkityksestä vaihtelivat myös haastateltavasta toiseen. Useimmiten he jotka toivat esille vähemmän sosiaalisia suhteita, kokivat elämässä olevat ihmissuhteet merkityksellisempinä kuin haastateltavat jotka toivat esille enemmän sosiaalisia suhteita.

Haastateltavat toivat esille myös kaveripiiristä syntyvät negatiivisiksi koetut tunteet ja tilanteet. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi hänelle sosiaalisten suhteiden molemminpuolisuuden olevan yksi tärkeimmistä piirteistä hänelle. Tätä kokemusta Allardt (1976) on myös itse nähnyt olevan oleellinen asia sosiaalisen suhteen kokemuksessa. Kyseinen haastateltava oli itse tehnyt tietoista sosiaalisen piirin muokkaamista oman hyvinvoinnin vuoksi.

"--nosiis sen perusteella et koenko et ne on oikeasti mun ystäviä justiiinsa et pitääkö ne yhteyttä muhun vai onks se vaan yksipuolist et kyl sen pitää olla myös molemminpuolist..."

7.2.3 Työyhteisö

Vaikka työpajatoiminta ei ole haastateltavien kertoman mukaan auttanut nuoria solmi-
maan uusia ystävyysuhteita, koettiin muiden työpajalla työskentelevien asiakkaiden
sekä työpajaohjaajien läsnäolo merkityksellisenä. Haastateltavien mukaan työyhteisön
tarjoamalla vertaistuellalla on suuri merkitys työpajalla viihtymiseen.

"--avauduin et mitä mua vaivaa ja sit työkaverit oli tälleen et kyl se siit, kyl se siit. et kyl heiltä saa myös tukea."

Haastateltavat toivat esille työpajoilla pääsääntöisesti tuen saatavuuden. Tukea he kertoivat saavansa niin ryhmän muilta jäseniltä ja ohjaajilta. Ryhmän muilta jäseniltä haastateltavat kertoivat saavansa sosiaalista tukea ja vuorovaikutusta. Ryhmän ohjaajilta haastateltavat kokivat saavansa tukea myös elämässä vallitsevien ongelmatilanteiden ratkomiseen.

7.3 Being

Allardtin (1976) mukaan ihmisen tarve toteuttaa itseään on tärkeä osa tärkeyden ja tarpeellisuuden kokemuksellisuutta. Ihmiselle on olennaista, että hänellä on kokemus siitä, että on tärkeä jossakin kontekstissa. Allardt pitää tässä tärkeänä vapaa-aikaa ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään haluamallaan tavalla.

Kysyttäessä haastateltavilta heidän vapaa-ajastaan heistä jokainen nosti esiin vähintään yhden sellaisen asian, jota he pitivät merkityksellisenä. Haastateltavat kertoivat hakevansa sisältöä vapaa-aikaansa ystävyys-suhteistaan, lemmikkieläimistä, tv:n katsomisesta, liikunnasta tai esimerkiksi piirtämisestä. Siitä huolimatta, että erilaisten vapaa-ajan toimintojen määrä koettiin haastateltavien keskuudessa riittäväksi, taloudellisten resurssien riittämättömyyden koettiin vaikuttavan harrastusmahdollisuuksiin jonkin verran. Myös yhteiset tai eriävät mielenkiinnonkohteet haastateltavien ystävien keskuudessa nostettiin esiin sekä harrastustoimintaa mahdollistavina että rajoittavina tekijöinä.

”No välillä iskee semmone et ei oo mitään tekemist mut sit se varmaan on sitä puhdasta laiskuutta ei vaan se aloittamisen vaikeus et olis vaik mitä et vois in ommella ja vois in maalata vois in tehdä sitä vois in tehdä tätä. emmä jaksa se aloittamisen vaikeus yksinkertaisesti et olis paljon tekemist et pitä s vaan ottaa niskast kiin ja aloittaa se homma.”

Haastateltavien omien kertomusten perusteella työpajatoimintaan suhtauduttiin ennemminkin elämää rytmittävänä mielekkäänä vapaa-ajan toimintana kuin varsinaisena työntekona. Vaikka työpajatoimintaan ja siihen osallistumiseen oltiinkin sitoutuneita, pidettiin sitä vähemmän ehdottomana kuin työelämässä, eikä poissaoloihin siten suhtauduttu yhtä vakavasti.

8 Johtopäätökset

Tutkimuskysymys 1: millaiseksi nuoret kokevat oman hyvinvointinsa?

Valitsimme hyvinvoinnin tarkastelun näkökulmaksi Allardtin (1976) hyvinvointiteoriassa hyvinvointia tarkastellaan kolmen ihmiselle tärkeän osa-alueen näkökulmasta. Nämä alueet kuvaavat fyysistä (having), sosiaalista (loving) ja psyykkistä (being) hyvinvointia ja jokaista näistä pystyy tarkastelemaan sekä objektiivisesta että subjektiivisesta näkökulmasta. Opinnäytetyössämme olimme kiinnostuneita siitä, miten työpajanuoret kokevat näiden osa-alueiden toteutuvan omassa elämässään.

Allardtin (1976) hyvinvointiteoriassa aineellisen hyvinvoinnin (having) katsotaan toteutuvan ihmisen ollessa osallinen riittävään elintasaan, asumisoloihin, koulutukseen tai työelämään sekä terveyteen. Haastatteluissa nuoret kertoivat yksimielisesti kokemuksensa having-osion liittyen olevan positiivisia, ja että he kokevat näiden toteutuvan elämässään vähintäänkin tyydyttävästi.

Taloudellisen hyvinvoinnin näkökulma näyttäytyi haastatteluaineiston valossa ongelmalliselta, mutta syyksi tähän osoittautui ennemminkin haastateltavien omat rahankäyttötottumukset kuin osattomuus riittävään toimeentuloon. Haastateltavat kertoivat heillä olevan koti, jonka kokoon ja sijaintiin he olivat tyytyväisiä. Haastateltavat olivat koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella, mutta heidän kokemustaan tästä elämäntilanteesta voi kuvailla positiivisena, sillä he näkivät tämänhetkisen tilanteen väliaikaisena. Terveys koettiin haastateltavien kesken jonkinasteisena rajoittavana tekijänä työmarkkinoihin liittymisessä.

Allardtin mallissa sosiaalisen hyvinvoinnin (loving) katsotaan rakentuvan perhe- ja ystävyysuhteiden sekä työyhteisön tarjoaman tuen varaan. Haastateltavien kokemukset erilaisista sosiaalisista piireistä olivat yksinomaan positiivisia, vaikka niille asetetut merkityssuhteet olivat keskenään erilaisia. Niiden haastateltavien osalta joiden lähipiiriin (perhe ja ystävät) kuului vähemmän ihmisiä sosiaaliset suhteet koettiin jonkin verran tärkeämpinä kuin niiden osalta, joilla sosiaalinen verkosto oli laajempi.

Viimeinen hyvinvoinnin osa-alue (being) koostuu yhteiskunnallisesta tai poliittisesta vaikuttamisesta, harrastuksista, mielekkästä vapaa-ajantoiminnasta sekä mahdollisuuksista toteuttaa itseään. Näistä aihealueista haastatteluiden aikana keskustelles-

samme haastateltavien huomio kiinnittyi lähinnä harrastuksiin ja vapaa-ajantoimintaan, joihin haastateltavat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä. Haastateltaville ei kuitenkaan ollut ohjattua harrastustoimintaa, mikä osaltaan aiheutti jonkin verran tyytymättömyyttä. Tästä huolimatta haastateltavat olivat verrattain tyytyväisiä vapaa-ajastaan, ja he kokivat sen tarjoavan heille riittävästi mielenkiintoista tekemistä.

Näitä osa-alueita ja haastateltavien kokemuksia vertailtaessa voimme todeta työpajanuorten kokevan hyvinvointinsa vähintään tyydyttäväksi. Toisaalta katsottaessa objektiivisesta näkökulmasta joka perustuu yhteiskunnallisiin normeihin, on mahdollista tulla toiseen lopputulokseen. Haastateltavien kertomusten osalta on alueita, joita yhteiskunnallisesti ei välttämättä koettaisi hyvinvoinnin näkökulmasta tyydyttäväksi.

Tutkimuskysymys 2; Voidaanko hyvinvointikokemusten perusteella tehdä luotettavia tulkintoja elämänhallinnasta?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkimme hyvinvointikokemuksia Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorian mukaisesti. Hyvinvoinnin kokemusten kautta tulkitsemme Raitasalon (1995) elämänhallinnan mallia. Valitsimme Raitasalon elämänhallintamallin koska siinä käytetään ulkoisten tekijöiden määrittelijänä Allardtin hyvinvointiteoria. Tarkoituksenamme opinnäytetyön toisessa tutkimuskysymyksessä on tutkia elämänhallintaa hyvinvointikokemusten perusteella. Tutkiessamme työpajanuorten hyvinvointikokemuksia Allardtin hyvinvointiteorian pohjalta, tulimme samalla vastanneeksi siihen, kuinka onnistuneesti haastateltavat kokevat elämänhallintaan liittyvien ulkoisten tekijöiden toteutuvan omassa elämässään.

Hyödyntämässämme elämänhallinnan mallissa (Raitasalo 1995) ihmisen elämänhallintaan vaikuttavat ulkoiset resurssit ja tekijät ovat määritelty Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa hyödyntäen. Elämänhallinta toteutuu, kun ulkoisille tekijöille (hyvinvointi, elintaso) asetetut tavoitteet tai niihin kohdistuvat odotukset eivät ole ristiriidassa todellisuuden kanssa. Hyvän elämänhallinnan omaava yksilö ratkaisee ristiriitatilanteet Raitasalon mukaan muokkaamalla joko ulkoisia resursseja tai ulkoisten resurssien merkitysisältöä.

Työpajanuorten hyvinvointikokemuksiin liittyvien johtopäätösten perusteella heidän voidaan sanoa olevan tyytyväisiä kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Toimeentuloon, ihmissuhteisiin ja vapaa-aikaan kohdistetut odotukset eivät olleet ristiriidassa haastatel-

tavien elämäntilanteen kanssa, joten Raitasalon elämänhallinnan mallia tarkastellessa työpajanuorten elämänhallinnan, tai ainakin sen edellytysten voidaan väittää toteutuvan.

9 Arviointi

Siitä huolimatta, että työpajanuorten hyvinvointikokemuksia tulkitsemalla voidaan tehdä johtopäätöksiä heidän elämänhallinnastaan, suhtaudumme saamiimme tuloksiin hyvin kriittisesti. Kuten aiemmin työssämme olemme tuoneet ilmi, elämänhallintaan liittyvä tutkimustieto on hyvin hajanaista, eivätkä eri tieteenalat ole kyenneet sitä tarkasti määrittelemään. Laatimassaan elämänhallinnan mallissa Raimo Raitasalo on pyrkinyt luomaan elämänhallinnasta mahdollisimman kattavan kuvan yhdistämällä eri tieteenalojen näkemyksiä.

Mallissa elämänhallinta muodostuu ihmisen hyvinvointiin (loving, being) ja elintasoon (having) kohdistamien toiveiden ja odotusten toteutumisen perusteella. Elämänhallinta on ihmisen kykyä vaikuttaa siihen liittyvien ulkoisten tekijöiden aiheuttamaan paineeseen muuttamalla niille asetettuja merkityssisältöjä tai omia toimintatapojaan.

Raitasalon elämänhallintamallissa esitetyn logiikan mukaan kaikki sellainen toiminta, joka ohjaa ihmistä lähemmäs ulkoisten vaatimusten toteutumista, osoittaa elämänhallintakykyä. Tästä voidaan muodostaa hyvinkin eriäviä tulkintoja riippuen siitä, mistä näkökulmasta asiaa tarkastellaan. Mikäli elämänhallinnan katsotaan rakentuvan yksinomaan ihmisen omien tulkintojen ja kokemusten varaan/perusteella mikä tahansa toiminta, joka vie yksilöä kohti tämän omia tavoitteita, voidaan nähdä hyvänä elämänhallintana. esimerkiksi koulutuksen ulkopuolelle jääminen saattaa vaikuttaa positiivisesti elintasoon työttömyyskorvausten tai toimeentulotuen ollessa opintotukea suurempia, tukien näin hänen omia tavoitteitaan. Yhteiskunnan näkökulmasta tällainen ratkaisu ei kuitenkaan osoita kovinkaan toimivaa elämänhallintakykyä.

Suhtaudumme myös kriittisesti aineistomme kokoon. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston laatu muodostuu tärkeämmäksi kuin sen laajuus, emme voi olla varmoja siitä, että näytteen laajuus olisi ollut riittävä, tai että se kattaisi riittävän määrän erilaisia vastauksia. Toisaalta kylläntymispisteen määrittäminen ihmisten omakohtaisia kokemuksia tutkittaessa on erityisen vaikeaa (ks. Vilkkä 2009).

10 Pohdinta

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun keväällä 2016. Jokaisella meistä oli aiempaa kokemusta nuorten kanssa työskentelystä, joten kohderyhmän rajaaminen nimenomaan nuoriin vaikutti luontevalta. Käydessämme keskustelua opinnäytetyömme mahdollisesta näkökulmasta huomiomme keskittyi nuorten syrjäytymiseen, joka on ollut yhteiskunnallisen keskustelun aiheena jo useamman vuoden ajan. Tutkiessamme syrjäytymisen keskeisimpiä syitä, päädyimme tarkastelemaan nuorisobarometrien tuloksia, jotka osoittivat työpaikan puuttumisen olevan yksi merkittävimmistä syistä syrjäytymisen taustalla. Tulosten perusteella päätimme rajata opinnäytetyössämme tutkittavan asiakasryhmän työpajoilla työskenteleviin nuoriin. Kuntouttava työtoiminta on yksi yhteiskunnallisista keinoista kiinnittää nuoria kouluun ja työmarkkinoille.

Opinnäytetyön alustavan aiheen ja työssä tutkittavan asiakasryhmän määrittelemisen jälkeen aloimme etsiä aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Löysimme useita opinnäytetöitä, joissa työpajatoimintaa oli tarkasteltu erilaisista näkökulmista. Aiempiin töihin tutustuttuamme aloimme hahmotella tutkimuskysymyksiä, joissa työpajatoimintaa pyritään lähestymään uudenlaisesta näkökulmasta. Aiheen määrittelyn jälkeen ryhdyimme kartoittamaan pääkaupunkiseudulla toimivia työpajoja, ja olimme sähköpostitse yhteydessä eri toimijoihin. Helsingin kaupungin kuntouttavan työtoiminnan yksikkö Uusix-verstailta oltiin meihin myöhemmin yhteydessä, ja saimme sovittua yhteistyöstä.

Tutkimuskysymyksiä kohdennettiin vastaamaan paremmin Uusix-verstaiden tarpeita, jonka jälkeen haimme tutkimuslupaa sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta. Tutkimusluvan saatuaamme viimeistelimme haastattelurungon opinnäytetyötämme ohjaavien opettajien antamien neuvojen perusteella, ja ryhdyimme etsimään osallistujia haastatteluja varten. Haastateltavien etsinnässä päätimme hyödyntää työpajaohjaajien apua. Lähetimme yhteyshenkilöllemme laatimamme haastattelurungon, mainoksen sekä saatekirjeen, jossa opinnäytetyömme keskeisimmät tavoitteet tuotiin esiin, jotta pajaohjaajat voisivat miettiä, löytyykö työpajoilta haastatteluihimme sopivia nuoria.

Tässä vaiheessa opinnäytetyöprosessi keskeytyi useamman kuukauden ajaksi. Yhteydenpidossa työelämäkumppanin kanssa oli jonkin verran ongelmia; kiireelliset asiat

olisi kannattanut suoraan hoitaa puhelimitse sähköpostitse kommunikoinnin sijaan. Lopulta pyysimme yhteyshenkilöltämme niiden pajaohjaajien yhteystiedot, jotka olivat onnistuneet löytämään mahdollisia haastateltavia opinnäytetyötämme varten. Yritimme olla heihin yhteydessä niin sähköpostitse että puhelimitse joulukuun aikana tässä kuitenkaan onnistumatta. Tammikuun aikana saimme yhteyden työmme kannalta keskeisiin henkilöihin, ja saimme sovittua haastatteluiden ajankohdat.

Haastatteluiden toteuttamiseen liittyi jonkin verran ongelmia. Ennalta sovittuja haastatteluajankohtia jouduttiin muuttamaan useaan otteeseen työpajanuorten jättäessä saapumatta suunniteltuna ajankohtana paikalle. Osa haastateltavista ei puolestaan muistanut lupautuneensa haastateltavaksi, vaikka tällaisen tiedon olimme saaneet. Nämä tilanteet saimme kuitenkin selvitettyä paikan päällä kyseisten henkilöiden kanssa. Haastatteluissa paikalla oli kaksi haastattelijaa, joka osoittautui hyväksi päätökseksi. Kolme olisi ollut haastateltavalle liiallista painetta aiheuttava tekijä, sillä jopa kahden haastattelijan tekemänä haastattelutilanteissa vaikutelma oli paikoittain vaivaantunut.

Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen kerättyä aineistoa analysoidessamme huomasimme, ettemme pysty vastaamaan toiseen asettamistamme tutkimuskysymyksistämme kovinkaan luotettavasti. Syy tähän on osittain elämänhallintaa käsittelevän tutkimustiedon monitulkintaisuudessa; elämänhallintaa tutkivat tieteenalat eivät ole aikana onnistuneet operationalisoimaan käsitettä yksiselitteisesti. Toisaalta työpajanuorten elämänhallinnan ja siihen vaikuttavien tekijöiden luotettava arviointi olisi edellyttänyt, että haastateltavat olisivat kertoneet elämästään huomattavasti avoimemmin. Vaikka aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu olikin perusteltu, olisi toiseen tutkimuskysymykseemme vastaamiseen tarvittavan aineiston saavuttaminen edellyttänyt pitkäjänteistä työskentelyä haastateltavien kanssa riittävän luottamuksen muodostamiseksi.

Jos olisimme tiedonhakuvaiheessa suorittaneet taustoituksen perusteellisemmin, olisimme voineet suorittaa aineistonkeruun erilaisten menetelmien avulla. Vieraillemalla työpajoilla ennen varsinaisten haastattelujen suorittamista olisi mahdollistanut tiedonantajien valmistelemisen haastattelutilannetta varten. Olisimme voineet keskustella haastatteluista heidän kanssaan, ja avata niissä käsiteltäviä aihepiirejä huomattavasti tarkemmin kuin tilanteessa jossa tapaamme haastateltavat vain yhden kerran haastatteluiden yhteydessä.

Haastatteluiden perusteella voimme todeta kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten olevan monenlaisen tuen tarpeessa. Nykyaikana sosiaali- ja terveystalvueluita pyritään yhdistämään tavalla, jolla tuen tarpeessa oleva asiakas ei tarvitsisi asioida monessa eri paikassa. Kuntouttavan työtoiminnan asiakaskunta on jo valmiiksi valikoitunut pitkittyneen työttömyysjakson tai heikon työkuunun takia. Haastateltavat kertoivat heillä olevan myös asiakkuus muualla, kuten työllistymistä edistävään monialaiseen yhteistalvueluun (TYP). Uusix-verstaiden tuki asiakkaalle koostuu työnjohtajien lisäksi erityissosiaalityöntekijästä ja kahdesta kuntoutusohjaajasta. Näiden antamaa tukea ei kuitenkaan voi laskea keskustelevalksi vaan olennaista on enemmänkin tilanteiden seuraaminen, arvioiminen ja ohjaaminen. Näkisimme Uusix-verstailla olevan tarve tarjota keskustelevaa apua kuntouttavan työtoiminnan ohessa. Keskustelevan avun tarjoamisesta voisi mielestämme vastata terapeutti.

Haastateltavat kertoivat työpajan olevan yhteisö joka haastateltavien mukaan auttaa jossain määrin selviytymään jokapäiväisestä elämästä. Yhteisö koostui työpajan ohjaajista ja asiakkaista. Haastateltavat kertoivat yhteisön tarjoavan heille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja ohjaajien tarjoavan ohjeita sekä konkreettisia tekoja asiakkaiden avuksi. Tästä meille nousi kiinnostus työpajan ympäristön tukevista tekijöistä.

"--mä koen et saan heiltä apua jos vituttaa ja ahdistaa et pystyy avautumaan heille ja kuuntelevat ja auttavat parhaansa mukaan mitä pystyvät."

Haastateltavien kertomusten mukaan työpaja tuo heille tukea, jonka lähin teoreettinen käsite on psykososiaalinen tuki. Psykososiaalisessa tuessa keskipisteenä on ihmisen tukeminen psyykkisin ja sosiaalisin keinoin. Psyykkisessä osuudessa on kyse henkisen ja mielen tilasta, ja sosiaalisessa kyse taas on yhteisöistä ja ihmissuhteista. (Helminen 2004.) Psykososiaalisessa tuessa valjastetaan siis yhteisöjen sosiaalista voimavaraa psyykkisen hyvinvoinnin tukena. Helminen (2004) mieltää psykososiaalisen tuen olevan myös ammatillisen auttamisen keino. Tällöin kriittistä on asiakassuhde, joka perustuu vastavuoroisuuteen ja luottamuksellisuuteen.

Opinnäytetyömme tekeminen oli opettavainen prosessi, jonka aikana pääsimme keskustelemaan ja vaihtamaan ajatuksia nuorten kanssa. Saimme opinnäytetyöprosessin aikana paljon uutta kokemusta, sekä näkökulmia nuorten hyvinvoinnin kokemuksesta. Haastatteluiden ja opinnäytetyön kautta olemme syventäneet omaa käsitystä syrjäytymiseen vaikuttavista tekijöistä. Olemme päässeet henkilökohtaisesti keskustelemaan

nuorten kanssa heidän elämästään ja saaneet kuulla miten nuoret itse tulkitsevat omaa elämäntilannettaan. Olemme päässeet vaihtamaan ajatuksia siitä miten kuntouttavassa työtoiminnassa olevat nuoret hahmottavat ja käsittelevät hyvinvointiinsa liittyviä tekijöitä. Opinnäytetyömme aikana subjektiivisen kokemuksen tärkeys hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyvissä asioissa on vahvistunut. Kaikessa elämänhallinnan tukemiseen liittyvässä työssä on keskeistä ymmärtää, että ihmisen omat kokemukset sekä ajatusmaailma ovat lähtökohta kaikelle muutokselle.

Syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden tulisi täten pyrkiä vaikuttamaan ihmisten ajatusmalleihin sen sijaan että kaikki huomio kiinnitettäisiin vain ulkoisiin tekijöihin. Ulkoisia tekijöitä muokkaamalla voidaan yrittää vaikuttaa toivotun muutosprosessin käynnistymiseen, mutta sen onnistuminen riippuu yksinomaan ihmisen omista ajatusmaailmasta, ja merkityssisällöistä, joita ihminen erilaisille asioille asettaa.

Lähteet

Aaltonen, Marjo — Ojanen, Tuija — Vihunen, Riitta — Vilen, Marika 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Ahonen, Timo — Lyytinen, Heikki — Lyytinen, Paula — Nurmi, Jan-Erik — Pulkkinen, Lea — Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ala-Kauhaluoma, Mika — Harkko, Jaakko — Lehikoinen, Tuula — Lehto, Sarita 2016. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukemista palvelujärjestelmä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Ala-Suutari, Pertti 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Allardt, Erik 1998. Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Hoikkala, Tommi — Roos, J.P. (toim.): Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus. 34-53.

Eskola, Jari — Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eurostat 2015. Quality of life. Facts and views. Verkkodokumentti <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6856423/KS-05-14-073-EN-N/742aee45-4085-4dac-9e2e-9ed7e9501f23>>. Luettu 14.2.2017.

Heikkilä, Matti 1990. Köyhyys ja huono-osaisuus hyvinvointivaltiossa: tutkimus köyhyydestä ja hyvinvoinnin puutteiden kasautumisesta Suomessa. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 8/1990. Helsinki: Sosiaalihuollitus.

Helminen, Jari 2005. Nuoruuden huuma ja psykososiaalinen työ nuorten kanssa. Teoksessa Helminen, Jari (toim.): Kiintopisteitä nuoruusaikaan: psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. 13-33.

Hirsijärvi, Sirkka — Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Opetusjulkaisuja. Kuopion yliopisto: Kuopio.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004. Tunne itsesi, suomalainen. Juva: WS Bookwell.

Komonen, Katja 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikkala, Tommi — Sell, Anna (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 429-445.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189. Annettu Helsingissä 2.3.2001.

Lazarus, Richard S. — Folkman, Susan 1984. Stress, appraisal, and coping. New York: Springer Publishing Company.

Lindqvist, Tuija — Oksala, Ilkka — Pihlman, Marja-Riitta (toim.) 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2001:8. Helsinki.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa --keitä ovat syrjäytyneet nuoret. Verkkodokumentti. <<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>>. Luettu 28.9.2016.

Mäkiranta, Timo 2008. Elämänhallinta sosiaalipedagogisena käsitteenä. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityö.

Nivala, Elina — Rynänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 9-41.

Nuorisobarometri 2014. Ihmisarvoinen nuoruus. Sami Myllyniemi (toim.) 2014. Verkkodokumentti: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf>. Luettu 26.4.2016.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016.

Raitasalo, Raimo 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Raunio, Kyösti 1995. Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. Tampere: Gaudeamus.

Riihinen, Olavi 1996. Elämänhallintakäsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa Raitasalo, Raimo (toim.): Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 16-35.

Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rusanen, Timo 1996. Mitä tutkia elämänhallinnasta. Teoksessa Raitasalo, Raimo (toim.): Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 77-79.

Silvennoinen, Heikki 2002. Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudeamus.

TE-palvelut n.d. Työkokeilun käytännöt ja säännökset. Verkkodokumentti: <http://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/kaytannot_ja_saannokset/index.html>. Luettu 2.10.2016.

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos n.d. Nuorten Syrjäytyminen. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/nuorten-syrjaytyminen>>. Luettu 28.11.2016.

Tuomi, Jouni — Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. painos. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 8/2012, Nuorten yhteiskuntatakuu 2012 työ- ja elinkeinoministeriö
<http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-raportti.pdf>
Luettu 25.10.2016.

Työpajatoiminta 2014. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Ruth Bamming — Santtu Sundvall (toim.) 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkodokumentti: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/uoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/tyxpaja_raportti_2014_2015_08_06.pdf>. Luettu 26.10.2016.

Uusix-verstaiden toiminta-ajatus n.d.. Uusix-verstaat. Verkkodokumentti. <<http://www.uusix.fi/37>> Luettu 13.6.2016.

Vilka, Anna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otava.

Haastatteluteemat

TAUSTOITUS

- Sukupuoli
- Asumistilanne (Vielä pohdinnan alla)
- Koulutustausta
- Työhistoria/työkokemus

TEEMA 1: KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

- Työtoiminnan kesto
- Työaika (per päivä/viikko)
- Työtehtävät/työnkuva
- Kokemus/mielipide työtehtävistä
- Kokemus työyhteisöstä ja sen merkitys
  - Työkavereiden kesken
  - Työnjohtajien ja muiden työntekijöiden kanssa
- Oma rooli työyhteisössä?

TEEMA 2: ARKIELÄMÄ

- Mistä koostuu normaali päivä?
- Mistä vapaa-aika koostuu? Vapaa-ajan merkitys?
  - Suhtautuminen päihteisiin?
- Riittävästi tekemistä? Riittääkö aika?
- Arkiaskareet ja vastuullisuus
  - laskut, hakemukset yms. asioiden hoitaminen
- Ihmissuhteet?
  - Mistä sosiaalinen verkosto koostuu? (perhe/kaverit/muut)
- Oma rooli näissä suhteissa?
- Eri sosiaalisten ympäristöjen tärkeys
  - Saako lähipiiriltä tukea ongelmatilanteissa?

TEEMA 3: TULEVAISUUS

- Tulevaisuuden suunnitelmat/toiveet?
- Työpajatoiminnan vaikutus suunnitelmiin?
  - Miten/Miksei vaikuttanut?
- Valmius työelämään/koulutukseen?
- Työpajatoiminnan vaikutus valmiuteen?
  - Miten/Miksei vaikuttanut?

TEEMA 4: UUSIX-VERSTAAT

- Mikä on hyvää? Entä huonoa?
- Tyytyväisyys työpajajaksoon? (Työtehtävät, ohjaajat yms.)
- Jos voisit muuttaa jotakin, mitä muuttaisit?

Huom! Henkilökohtainen kokemus esiin jokaisessa kohdassa!

Haastattelun suostumuslomake

Suostumus haastatteluun

Olemme sosiaalialan opiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta, ja teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Uusix-verstaiden kanssa. Pyydämme teitä osallistumaan haastatteluun, jossa selvitämme 18-29-vuotiaiden nuorten kokemuksia Uusix-verstailla työskentelystä. Haastattelukysymykset on mahdollista lukea ennen haastattelua.

Haastattelut nauhoitetaan, ja puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen aineisto (ääninauhat) tuhotaan. Haastateltavien henkilötiedot eivät tule opinnäytetyössä esille, eivätkä haastateltavat ole tunnistettavissa. Haastatteluja ei lue kukaan muu kuin opinnäytetyön tekijät. Opinnäytetyössä saatamme käyttää suoria lainauksia haastatteluista.

Opinnäytetyömme valmistuessa kaikki keräämämme aineisto tuhotaan.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltavalla on oikeus jättäytyä siitä pois missä vaiheessa tahansa.

Lisätietoja saat tarvittaessa haastattelijalta.

Suostun haastatteluun

Aika ja paikka:

Allekirjoitus ja nimenselvennys:

Hei!

Olemme kolme sosiaalialan opiskelijaa Metropolia AMK:sta ja aiomme tutkia Uusix-verstaan työpajoilla olevien nuorten asiakkaiden subjektiivista kokemusta omasta elämänhallinnastaan.

Tutkimuskysymyksemme ovat;

Millaisena työpajanuoret kokevat oman elämänhallintansa, ja ovatko nuoret kokeneet saaneensa työpajajaksolla valmiuksia osallistua työelämään tai koulutukseen?

Elämänhallinnan käsite voidaan jakaa sisäiseen- ja ulkoiseen elämänhallintaan. Sisäinen elämänhallinta pitää sisällään yksilön kyvyn suoriutua elämänkaaren kehitystehtävistä, ja tehdä omaa elämäntulkua positiivisesti suuntaavia valintoja. Ulkoinen elämänhallinta puolestaan on yksilön osallisuutta riittävään toimeentuloon, ihmissuhteisiin ja yhteiskunnan erilaisiin instituutioihin. Opinnäytetyössämme keskitymme ulkoisen elämänhallinnan osa-alueisiin.

Tarvittavan tiedon tutkimusta varten aiomme hankkia teemahaastatteluilla. Valitsimme teemahaastattelun, koska elämänhallinnan käsite on moniulotteinen ja käsite on helpompi ymmärtää kun se puretaan pienempiin osiin. Etukäteen valitut teemat nousevat elämänhallinnan käsitteestä ja sen osatekijöistä. Teemahaastattelun joustavuus mahdollistaa myös sen että esiin voi nousta uusia näkökulmia, joita ei välttämättä ole osattu huomioida etukäteen.

Toivoisimme teiltä nuorten kannustamista osallistumaan tutkimukseemme. Haastattelut ovat kestoltaan noin tunnin mittaisia, ja ne toteutetaan nuorten työaikana heidän omalla toimipisteellään. Tarkoituksena on haastatella maksimissaan seitsemää (7) nuorta 18-28v asiakasta.

Lisätietoja saat niitä halutessasi!

Parhain terveisin,

Karri, Miika ja Michael

karri.salo@metropolia.fi

miika.rokka@metropolia.fi

michael.abdelnpe@metropolia.fi